

УДК 502.4

ВІДМІННОСТІ У РЕКРЕАЦІЙНОМУ ОСВОЄННІ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРИРОДНИХ ПАРКІВ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

Петрина Н. В., Рудая М. А.

*Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, Київ, Україна
E-mail: fruitice@ukr.net*

У статті проаналізовано особливості рекреаційної діяльності на території відповідних функціональних зон національних парків Карпатського регіону. Залежно від особливостей функціонального зонування виділено дві групи національних парків з особливими характерними рисами туристичної діяльності на їх території.

Ключові слова: національний природний парк, зонування, рекреація

Національні природні парки є однією з найпоширеніших форм охорони природи у всьому світі. Відповідно до законодавства України, «національні природні парки є природоохоронними, рекреаційними, культурно-освітніми науково-дослідними установами загальнодержавного значення, що створюються з метою збереження, відтворення і ефективного використання природних комплексів та об'єктів, які мають особливу природоохоронну, оздоровчу, історико-культурну, наукову, освітню та естетичну цінність» [1, ст. 20].

Особливо високою, в порівнянні з іншими регіонами України, є частка національних природних парків у структурі ПЗФ Карпатського регіону. Станом на 2008 рік в регіоні функціонували 8 національних природних парків. За 2009-2010 роки відповідними указами Президента України їх число було збільшено до 14.

У зв'язку з розширенням мережі національних природних парків у Карпатському регіоні виникає проблема раціональної організації їх території, у тому числі для потреб рекреації і туризму, з метою найбільш оптимального використання природоохоронних земель і підтримання екологічної рівноваги в регіоні.

Дослідженням питань, пов'язаних з туристичним загосподарюванням національних парків займалися такі науковці, як Ю.В. Зінько, В.І. Гетьман, М.П. Мальська та ін. Роботи в цій галузі головним чином присвячені характеристиці рекреаційних ресурсів і умов, оцінці туристичного руху, особливостям туристичного продукту, пропонованого національними парками України. Водночас недостатня увага звернена на проблему незбалансованого розвитку туризму і рекреаційного навантаження у національних парках України загалом і Карпатського регіону зокрема.

Метою нашого дослідження був аналіз процесу туристичного природокористування відповідно до особливостей функціонального зонування національних природних парків Карпатського регіону. Для досягнення поставленої мети було поставлено завдання проаналізувати особливості функціонального зонування території національних парків та виявити закономірності розвитку

туристсько-рекреаційної діяльності на території національних парків досліджуваного регіону.

Рекреаційна діяльність у межах національних природних парків, відповідно до схем функціонального зонування території кожного з парків, здійснюється у зонах регульованої та стаціонарної рекреації [1, ст. 21].

Зона регульованої рекреації, що оточує заповідну зону, характеризується обмеженими можливостями рекреаційної діяльності і слугує для короткострокового відпочинку та оздоровлення населення. На території зони дозволено влаштування та відповідне обладнання туристських маршрутів і екологічних стежок, заборонені рибальство, мисливство, рубка лісу та ін. [1, ст. 21] В екологічно стабільних регіонах площа відповідної зони не має перевищувати площі заповідної зони [2]. Ця закономірність була врахована при розробці проекту організації «Галицького» НПП. У всіх інших національних природних парках регіону зона регульованої рекреації у кілька разів перевищує заповідну.

Зона стаціонарної рекреації традиційно є найменшою за площею в карпатських національних природних парках. Її призначення - розміщення об'єктів обслуговування відвідувачів парку. Законом України «Про природно-заповідний фонд України» визначено, що на території відповідної зони «заборонена будь-яка господарська діяльність, що не пов'язана з цільовим призначенням цієї функціональної зони або може шкідливо вплинути на стан природних комплексів та об'єктів заповідної зони і зони регульованої рекреації»[1, ст. 21].

Проаналізувавши показники функціонального зонування, у Карпатському регіоні можна виділити дві групи національних природних парків.

До першої групи належать національні парки в яких переважає частка земель зони регульованої рекреації (до 53%) при незначній площі заповідної зони (0,1-0,2%) – «Карпатський» (Рис. 1), «Вижницький», «Синевир» та ін.

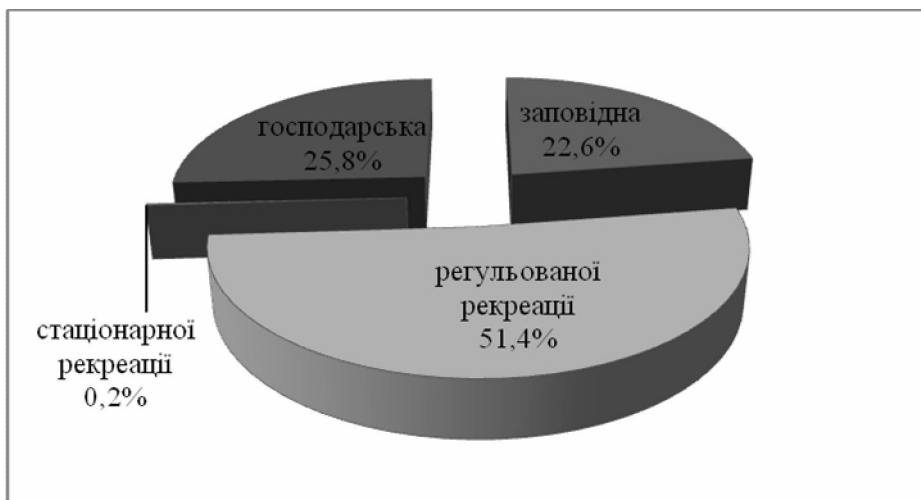

Рис. 1. Частки площ функціональних зон у межах Карпатського національного природного парку (за даними [3])

Ці національні парки мають яскраво виражену рекреаційно-туристичну функцію, що пояснюється тривалим терміном функціонування (15 – 30 років) і високим рівнем рекреаційного освоєння земель парків. В зоні регульованої рекреації зазначених національних парків регіону пролягає густа мережа екологічних стежок і маршрутів, а також рекреаційних зон та місць відпочинку. В зоні стаціонарної рекреації розміщена основна частина туристичної інфраструктури, зокрема туристично-оздоровлювальні комплекси («Синевирське озеро», «Гуцульщина», «Гірська»), туристичні бази («Морське око», «Карпати», «Заросляк»), санаторії («Верховина», «Яремче», «Карпатські зорі»), численні пансіонати та ін. заклади. У зимовий період працюють канатні дороги та гірськолижні бази.

До другої групи віднесено національні парки, в яких основну частину земель (до 73%) займає господарська зона. Відповідно інші зони є незначними. Це такі НПП як «Яворівський» (Рис. 2) і «Сколівські Бескиди».

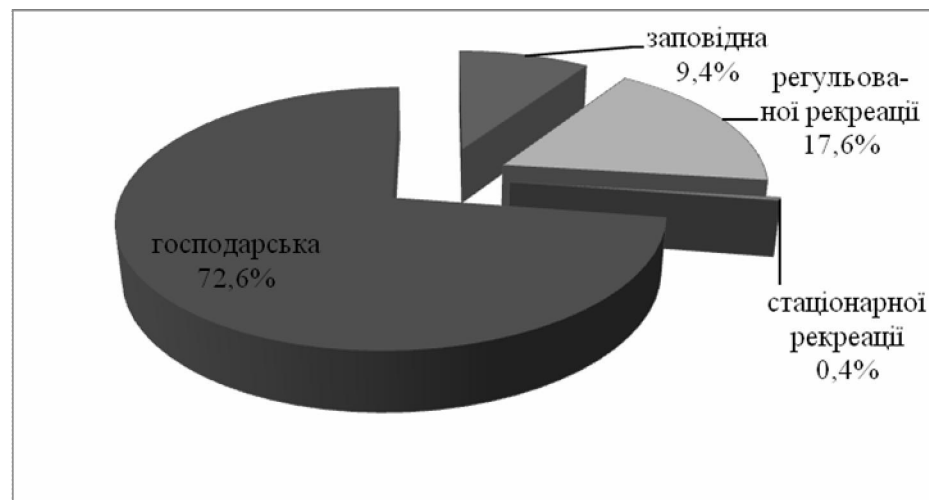

Рис. 2 Частки площ функціональних зон у межах Яворівського національного природного парку (за даними [4])

Парки характеризуються слабо розвинутою туристичною інфраструктурою, звуженим спектром відпочинкових і туристичних занять. Яскраво вираженою є їх туристична спеціалізація. Територія НПП «Сколівські Бескиди» розташована в околицях традиційних курортних місцевостей - Східниці, Сколе, Славське, і налічує понад 30 мінеральних джерел різної бальнеологічної дії [5]. Отже, цей парк має лікувально-оздоровчу спеціалізацію. «Яворівський» НПП має значний рекреаційний потенціал для розвитку еколого-пізнавального, культурологічного, сакрального туризму, так як його територія багата на пам'ятки історико-культурної спадщини [6].

Зважаючи на особливості рекреаційного природокористування у національних природних парках першої групи, перспективним напрямком їх подальшого розвитку

є посилення природоохоронних заходів у зонах рекреаційного використання для зменшення рекреаційного навантаження на природні комплекси. У національних парках другої групи слід зосередити увагу на розбудові туристичної інфраструктури для збільшення потоку туристів до цих природних парків регіону.

Таким чином, незважаючи на загальноприйняті принципи функціонального зонування, у кожному національному природному парку регіону існують його певні особливості. Відрізняються і масштаби рекреаційного освоєння територій національних парків Карпатського регіону. Тому основною проблемою рекреаційного природокористування в межах природоохоронних територій національних парків регіону є зрівноваження рекреаційного навантаження, що дозволить національним паркам ефективно виконувати поставлені завдання, зокрема створювати умови для організованого туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних природних комплексів та об'єктів.

Список літератури

1. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» // Відомості Верховної Ради. – 1992, №34, ст. 20 – 22 (із змінами)
2. Зонування природно-заповідних територій України / Заповідна Україна. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reserves.in.ua/info/zonyvannia>.- 12.03.2011.
3. Загальні відомості/Карпатський національний природний парк. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cnpn.yaremcha.com.ua/index4.html>. - 15.03.2011.
4. Загальні відомості/Яворівський національний природний парк. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.yavoriv-park.com.ua/novunu.html>.- 15.03.2011.
5. Основні дані про національний природний парк "Сколівські Бескиди"/ Сколівські Бескиди. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://skole.org.ua/osn_dani.html.- 15.03.2011.
6. Рекреація і туризм/Яворівський національний природний парк. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.yavoriv-park.com.ua/recreation.html>.- 15.03.2011.

Петрина Н. В. Отличия рекреационного освоения национальных природных парков Карпатского региона/Н. В. Петрина, М. А. Рудая // Ученые записки Таврического национального университета имени В.И. Вернадского. Серия: География. – 2011. – Т. 24 (63). – №2, ч. 2 – С. 248-251.
В статті проаналізовані особливості рекреаційної діяльності на території відповідних функціональних зон національних парків Карпатського регіону. В залежності від особливостей функціонального зонування виділено дві групи національних парків з особливими характерними чертами туристичної діяльності на їх території.

Ключевые слова: національний природний парк, зонування, рекреація

Petrina N. V. Differences between the recreational development of national parks in Carpathian region/ N. V. Petrina, M. A. Rudaya // Scientific Notes of Taurida National V. I. Vernadsky University. – Series: Geography. – 2011. – Vol. 24 (63). – № 2, p. 2 – P. 248-251.

The paper analyzes the characteristics of recreational activities in the respective functional areas of national parks in the Carpathian region. Depending on the characteristics of functional zoning, two groups of national parks with special characteristics of tourism activities on their territory were allocated.

Keywords: national park, zoning, recreation

Поступила в редакцію 08.04.2011 г.